

Koreneva I. M. Efficiency of the pedagogical system of training of future biology teachers to implement educational functions for sustainable development

The article presents the results of the research and experimental verification of the effectiveness of the introduction of a pedagogical system for the training of future biology teachers to implement the functions of education for sustainable development. The system of criteria of competence "ability to understand and realize the concept of sustainable development of society" is described, which includes information-ideological, activity-behavioral, motivational-value, evaluation criteria. Also described are the formation of experimental and control groups during the experiment. The accuracy of quantitative data is presented by methods of mathematical statistics. Experimental studies showed growth in all parameters investigated competence. The conclusion about the effectiveness of the proposed pedagogical system and the feasibility of its implementation in the process of training future teachers of biology.

Key words: education for sustainable development, future teachers of biology, pedagogical system, training of future biology teachers to implement functions of education for sustainable development, research results.

УДК 005.1:796.077.5

Криштанович С. І.

**ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

У результаті аналізу наукового доробку щодо управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту встановлено, що дана компетентність є складним багатокомпонентним поняттям, яке в сучасній науковій літературі характеризується такими науковими підходами: соціокультурним, діяльнісним, комунікативним, професійним, контекстно-інформаційним та психологічним. Встановлено, що управлінська компетентність майбутнього фахівця фізичної культури і спорту – це сукупність ключових компетенцій, які охоплюють систему знань основ теорії управління. До ключових компетенцій фахівця фізичної культури і спорту варто віднести такі: соціально-особистісну, особистісно-індивідуальну, освітню, аналітичну, оцінно-контрольну, економічну, соціальну, мотиваційну, психологічну, інформаційну та комунікативну. Щоб фахівець не тільки мав управлінську компетентність, але й міг її застосовувати у своїй професійній діяльності, необхідно забезпечити розширення меж професійної підготовки у сфері фізичної культури і спорту, ґрунтуючись на передових підходах у навчанні та нових освітніх стандартах.

Ключові слова: управлінська компетентність, ключові компетенції, фахівці, фізична культура, спорт, науковий підхід.

Сьогодні надзвичайно гостро стоять питання про конкретну мету формування управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, яка визначає, що вони мають знати і вміти, які особистісні якості мають бути в них сформовані, щоб вільно й активно мислити, самостійно генерувати і втілювати нові ідеї та технології у своїй професійній діяльності. Для цього необхідно уточнити змістовий аспект всіх компетенцій, які забезпечують формування кваліфікованого фахівця, а саме управління. У цьому контексті важливим і актуальним завданням є дослідження ключових компетенцій спортивного менеджера.

Зазначимо, що більшість авторів пов'язують поняття "ключові компетенції" із професійною діяльністю спеціалістів. Воно розглядається ними як сукупність знань, умінь, навичок, способів і засобів досягнення цілей, а також уміння актуалізувати опановані знання й уміння в потрібний момент, використовувати їх у процесі реалізації професійних функцій [1; 2].

На жаль, у роботах науковців, за винятком деяких праць [3; 4], зовсім незначна увага приділена проблемі формування управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Зокрема, потребує подальшого розроблення питання сутності та рівнів формування управлінської компетентності в майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, які не отримали належного теоретичного обґрунтування, практичної апробації та критеріїв їх визначення. Від рівня їх розроблення значною мірою буде залежати успішна реалізація професійних функцій спортивних менеджерів.

Мета статті – конкретизувати сутність і особливості процесу формування управлінської компетентності в студентів спортивних ЗВО України.

Насамперед варто наголосити на тому, що управлінська компетентність майбутніх фахівців фізичної культури і спорту є складним, багатокомпонентним поняттям, яке в сучасній науковій літературі характеризується такими науковими підходами: соціокультурним, діяльнісним, комунікативним, професійним, контекстно-інформаційним та психологічним. Ця компетентність визначає якість і рівень професійної готовності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до діяльності, що відображається в характері їхньої праці, здатності знаходити раціональні рішення проблем.

На думку Ю. Дубревського, управлінська компетентність "<...> дає можливість ефективно організувати працю, підвищувати продуктивність, уміло здійснювати процес управління колективом, процесом навчання й виховання молоді, процесом підготовки спортсменів" [5, с. 92]. Це свідчить про те, що управ-

компетентність майбутнього менеджера фізичної культури і спорту має відповідати тим обов'язкам і викликам, що висуватиме йому професійна діяльність. Тому *управлінська компетентність* майбутнього фахівця фізичної культури і спорту – це сукупність ключових компетенцій, які охоплюють систему знань з теорії управління: розвиток умінь планування, формування місії, мети, цілей та завдань діяльності організації; організацію діяльності визначених спортивних об'єктів; мотивування трудового колективу; досягнення результатів діяльності, виявлення й усунення проблемних аспектів професійної діяльності; впровадження інноваційних підходів у професійну діяльність організації.

До ключових компетенцій фахівця фізичної культури і спорту варто віднести *соціально-особистісну*, яка забезпечує діяльність в усіх сферах його професійної роботи й адекватність взаємодії фахівця з іншими людьми, групою, колективом, виявляє відповідальність, ініціативність, цілеспрямованість, організованість, здатність виконавську здатність, гуманність, толерантність тощо. Вона характеризується вмінням володіти способами самореалізації та розвитком індивідуальності в межах професії, готовністю до професійного зростання, здатністю раціонально організувати свою професійну діяльність.

Особистісно-індивідуальна компетенція фахівця фізичної культури і спорту має бути спрямована на удосконалення способів фізичного, духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки. Для формування особистісно-індивідуальної компетенції менеджера фізичної культури і спорту можна визначити такі основні завдання: навчити його самостійно здобувати й ефективно застосовувати знання протягом всієї професійної діяльності; прогнозувати ситуацію і власну діяльність; ухвалювати ефективні рішення відповідно до набутого досвіду, цінностей та наявних ресурсів; планувати та контролювати власні дії; аналізувати й застосовувати здобутий досвід.

Що стосується *освітньої компетенції* майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту, то вона визначає здатність (готовність) ефективно застосовувати набуті знання в реальній ситуації. На думку А. Хуторського, "освітня компетентність – це сукупність взаємозалежних значеннєвих орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності студента, необхідних, щоб здійснювати особистісно й соціально значущу, продуктивну діяльність стосовно об'єктів реальної дійсності" [6, с. 62]. Освітня компетенція є вимогою до якісної підготовки, яка виражається сукупністю взаємозалежних значущих орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності майбутнього фахівця фізичної культури і спорту щодо визначеного кола об'єктів, які необхідні для здійснення особистісної, соціальної та продуктивної діяльності.

Місце аналітичної компетенції в структурі ключових професійних компетенцій менеджера фізичної культури і спорту визначається тим, що вона необхідна йому для вирішення кваліфікаційних фахових завдань як одних із ключових складників його професійної компетентності. Вона є головним компонентом можливості теоретизувати, знаходити причинно-наслідкові зв'язки між явищами, становить основу загального потенціалу, необхідна для успішного освоєння ним різних видів його професійної діяльності. Її сутністю є сукупність дій на основі методів, концепцій, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, систематизації, оброблення й аналізу інформації з метою обґрунтування й ухвалення рішень [7, с. 242].

Складником аналітичної компетенції є також і *оцінно-контрольна компетенція*, яка розкриває вміння фахівця фізичної культури і спорту здійснювати зворотній зв'язок між рівнями управління. Оцінюючи та контролюючи, менеджер може побачити не лише позитивні показники у своїй роботі та роботі персоналу, а й виявити причини негативних показників, а саме помилки на різних етапах організаційного процесу планування, організація, мотивація тощо). Отримана інформація дає йому змогу провести корекцію в професійній діяльності, а також використовувати інноваційні засоби та методи для усунення проблем. Загалом *аналітична компетенція*, на нашу думку, – це вміння фахівця фізичної культури і спорту аналізувати діяльність організації, з'ясувати її ефективність, результативність та практичну реалізацію.

Актуальним кроком підвищення рівня професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту та забезпечення зростання ефективності їх роботи є формування в них такої ключової компетенції, як *економічна*. Економічна компетенція являє собою сукупність особистих і ділових якостей, навичок, знань, модель поведінки особистості, наявність яких допомагає успішно вирішувати різні економічні завдання й досягати високих результатів у професійній діяльності.

Наступна ключова компетенція – *соціальна*. Вона пов'язана з готовністю менеджера фізичної культури і спорту до свідомого вибору, бути обізнаним щодо проблем сучасного політичного життя; володіти етичними нормами поведінки, навичками соціальної активності, функціональної грамотності; вміти самоорганізувати професійну діяльність, реально оцінювати власні професійні можливості, адаптувати їх до потреб ринку праці.

Що стосується такої ключової компетенції майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту, як *мотиваційна*, зазначимо, що вона передбачає наявність у них вміння визначити власні цілі, переборювати труднощі діяльності, а також здатність навчатися протягом життя, вміння досягати успіху в житті.

Психологічна компетенція менеджера фізичної культури і спорту розглядається нами як складник поняття "професійна компетентність" і містить: його особистісно-гуманну орієнтацію, вміння сприймати професійну реальність і системно в ній діяти, вміння вільно орієнтуватися в предметній галузі та володіти сучасними психологічними впливами для обрання найефективнішого варіанту поведінки в тій чи іншій ситуації.

У процесі підготовки студентів за спеціальністю "Спортивний менеджмент" велике значення має формування такої ключової компетенції, як *інформаційна*, яка пов'язана з формуванням у майбутнього менеджера

фізичної культури і спорту вміння добувати, відбирати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел, зберігати її та використовувати за потреби. Оскільки в сучасних умовах інформаційного суспільства центральним елементом є інформація, то розвиток інформаційної компетенції менеджера фізичної культури і спорту вважається одним із провідних завдань якісної вищої освіти. Н. Баловсяк [8] та О. Спірін [9] розглядають інформаційну компетенцію як інтегративну якість особистості, яка здатна оперувати інформацією в усіх її видах, щоби забезпечувати процес ухвалення, прогнозування та реалізації оптимальних рішень у різних галузях професійної діяльності з використанням інформаційних технологій.

Крім вищезгаданих ключових компетенцій, помітну роль у формуванні професійної компетентності майбутнього менеджера фізичної культури та спорту відіграють і інші. Ідеться про *комунікативну компетенцію*, сутність якої, як зазначає Н. Андрущенко [10], полягає в здатності менеджера будувати успішний комунікативний процес у міжособистісній взаємодії, це знання закономірностей різних видів спілкування й етичних правил поведінки, які застосовуються в різних ситуаціях, уміння розробити тактичний та оперативний плани і реалізовувати їх, опираючись на соціальні навички.

Отже, ключові компетенції пронизують та доповнюють одна одну і виявляються в процесі вирішення важливих управлінських завдань майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Вони взаємопов'язані та постійно оновлюються, що й сприяє індивідуальному стилю професійної діяльності, гарантує формування управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту як певної цілісної й інтегративної особистісної характеристики.

Без сумніву, якість формування управлінської компетентності майбутнього фахівця фізичної культури і спорту залежить від навчального середовища, до якого входить матеріальна база та психолого-педагогічний супровід даного процесу. Навчальне середовище повинно вдовольняти усі базові потреби професійного пізнання, а зміст, методи і засоби організації цього пізнання мають бути зорієнтовані на розвиток творчих здібностей.

Висновки. Можемо стверджувати, що формування управлінської компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту є тривалим процесом, який спрямовується на вдосконалення змісту, методів, засобів та форм їх навчання, що сприятиме формуванню комплексу ключових компетенцій, які необхідні для успішного виконання основних видів їхньої майбутньої управлінської діяльності.

На нашу думку, майбутній фахівець фізичної культури і спорту повинен володіти не тільки управлінською компетенцією, але й вміти її ефективно застосовувати у своїй професійній діяльності. Тому необхідно забезпечити розширення меж управлінської підготовки фахівців у сфері фізичної культури і спорту, ґрунтуючись на передових підходах у навчанні та нових освітніх стандартах третього покоління.

Використана література:

1. Сивохоп Е. Сучасні аспекти підготовки фахівців з фізичного виховання: компетентність – сутність, зміст / Е. Сивохоп // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія “Педагогіка, соціальна робота”. – Вип. 34. – С. 181–183.
2. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – Київ : К. І. С., 2003. – 296 с.
3. Формування професійно-особистісних компетентностей фахівця фізичної культури : [монографія] / І. Маріонда, Е. Сивохоп, В. Товт. – Ужгород : Видавництво ПП “Аутодор-Шарк”, 2016. – 212 с.
4. Сущенко Л. Зміст професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту / Л. Сущенко // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк. – 2000. – Вип. 4. – С. 130–138.
5. Дубревський Ю. Управлінська компетентність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту / Ю. Дубревський // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2008. – № 6. – С. 91–93.
6. Хуторський А. Ключові компетенції. Технології конструювання / А. Хуторський // Народна освіта. – 2003. – № 5. – С. 55–64.
7. Сурмин Ю. Теория систем и системный анализ : [учеб. пособие] / Ю. Сурмин. – Киев : МАУП, 2003. – 368 с.
8. Баловсяк Н. Організаційно-педагогічні умови формування інформаційної компетентності / Н. Баловсяк // Вісник Луганського педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. – Педагогічні науки. – 2005. – № 4. – С. 21–26.
9. Спірін О. Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей / О. Спірін // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ime.edu.ua/net/em13/content/09somtio.htm.
10. Андрущенко Н. Комунікативна компетентність – необхідна складова успішності майбутнього менеджера / Н. Андрущенко // Освітнянські обрії : реалії та перспективи : [збірник наукових праць]. – Київ : ІПТО, 2007. – № 1. – С. 14–16.

References:

1. Syvokhop E. M. Suchasni aspekty pidhotovky fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannia: kompetentnist – sutnist, zmist / E. M. Syvokhop // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu / Serii: Pedagogika, socialna robota. – Vyp. 34. – S. 181–183.
2. Ovcharuk O. V. Kompetentnosti yak kliuch do onovlennia zmistu osvity / O. V. Ovcharuk // Stratehiia reformuvannia osvity v Ukraini: rekomendatsii z osvithoi polityky. – K. : K.I.S., 2003. – 296 s.
3. Formuvannia profesiino-osobystisnykh kompetentnostei fakhivzia fizychnoi kultury: monohrafiia / I. I. Marionda, E. M. Syvokhop, V. A. Tovt. – Uzhhorod : Vyd. PP “AUTDOR-SHARK”, 2016. – 212 s.
4. Sushchenko L. P. Zmist profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivziv fizychnoho vykhovannia ta sportu / L. P. Sushchenko // Problemy pedagogichnykh tekhnolohii: Zb. nauk. pr. Volynskoho derzh. Un-tu im. L. Ukrainky. – Lutsk. – 2000. – Vyp. 4. – S. 130–138.

- Dubrevskiy Yu. M. Upravlinska kompetentnist iak skladova profesiinoi pidhotovky maibutnix fakhivziv fizychnoho vykhovannia i sportu / Yu. M. Dubrevskiy // Pedahohika, psykholohiia ta med.-biol. probl. fiz. vykhovannia i sportu. – 2008. – № 6. – S. 91–93.
- Khutorskyi A. V. Kliuchovi kompetenzii. Tekhnolohii konstruiuvannia / A. V. Khutorskyi // Narodna osvita. – 2003. – № 5. – S. 55–64.
- Surmin Yu. P. Teoriia system I sistemnyi analiz: Ucheb. posobie / Yu. P. Surmin – K.: MAUP, 2003. – 368 s.
- Balovsiak N. V. Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia informatsiinoi kompetentnosti / N. V. Balovsiak // Visnyk Luhanskoho pedahohichnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky. – 2005.– № 4. – S. 21-26.
- Spirin O. M. Informatsiino-komunikatsiini ta ihformatychni kompetentnosti iak komponenty systemy profesiino-spetsializovanykh kompetentnosti [Elektronnyi resurs] / O. M. Spirin // Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. – 2009. – № 5. – Rezhym dostupu: www.ime.edu.ua.net/em13/content/09somtio.htm.
- Andrushchenko N. O. Komunikatyvna kompetentnist – neobkhidna skladova uspishnosti maibutnoho menedzhera / N. O. Andrushchenko // Osvitianski obrii: realii ta perspektyvy : zbir. nauk. prats. – K. : IPTO, 2007. – № (1). – S. 14–16.

Крыштанович С. В. Формирование управленческой компетентности будущих специалистов физической культуры и спорта

Проанализировав научные исследования управленческой компетентности будущих специалистов физической культуры и спорта, установили, что данная компетентность является сложным, многокомпонентным понятием, которое в современной научной литературе характеризуется следующими научными подходами: социокультурным, деятельностным, коммуникативным, профессиональным, контекстно-информационным и психологическим. Доказано, что управленческая компетентность будущего специалиста физической культуры и спорта – это совокупность ключевых компетенций, которые охватывают систему знаний основ теории управления. К ключевым компетенциям специалиста физической культуры и спорта следует отнести следующие: социально-личностную, лично-индивидуальную, образовательную, аналитическую, оценочно-контрольную, экономическую, социальную, мотивационную, психологическую, информационную и коммуникативную. Чтобы специалист не только имел управленческую компетентность, но и мог ее применять в своей профессиональной деятельности, необходимо обеспечить расширение границ профессиональной подготовки в сфере физической культуры и спорта, основываясь на передовых подходах в области и новых образовательных стандартах.

Ключевые слова: управленческая компетентность, ключевые компетенции, специалисты, физическая культура, спорт, научные подходы.

Kryshchanovych S. V. Formation of administrative competence for future factors of physical culture and sports

Having analyzed the scientific achievements concerning the managerial competence of future specialists in physical culture and sports, it has been established that this competence is a complex multicomponent concept, which in modern scientific literature is characterized by such scientific approaches as sociocultural, activity, communicative, professional, context-informational and psychological. It is proved that the managerial competence of the future specialist in physical culture and sports consists of key competencies that encompass the knowledge system of the basics of management theory. The key competencies of a specialist in physical education and sport should include the following competencies, such as: social and personal, personal-individual, educational, analytical, evaluation and control, economic, social motivational psychological informational and communicative. In order that the specialist was not only managerial competence, but also be able to apply it in their professional activities, it is necessary to ensure the expansion of the boundaries of professional training in the sphere of physical culture and sport, based on advanced approaches in teaching and new educational standards.

Key words: managerial competence, key competencies, specialists, physical culture, sport, scientific approaches.